

فعالیت های تولیدی زنان روستایی عصر قاجار

۳۰ شهریور ۱۳۹۴ ساعت ۱۷:۰۷

زنان در تاریخ ایران، نیمه فراموش شده و نادیده گرفته شده ساختارهای سنت باور و مردسالار ایرانی بوده اند؛ چراکه محصور ماندن در حصار منازل، ارتباط زنان را با دنیای بیرون و هر آنچه مظاهر تمدن و پیشرفت بود، قطع می نمود و آنان را به موجوداتی بی خبر، ناآگاه و قابل چشم پوشی بدل می کرد چنانکه این امر در عصر قاجار رایج بود.

زنان در عهد قاجاریه، خواه از طریق تولید برای خانواده و خواه تولید برای امرار معاش نقش مهمی در معیشت خانواده ایفا می کردند؛ این نقش در اقتصاد کشور بی تأثیر نبود. استفاده از نیروی جسمی زنان، در تولیدات دامپروری و کشاورزی بود. در میان قبایل ترکمان، ازدواج با زنان بیوه، به دلیل تجربیاتی که آنان در قالیبافی و دامپروری داشتند، از اولویت بیشتری برخوردار بود. قدر و قیمت یک زن تا حد زیادی براساس مهارتهای تولیدی او مشخص می گردید. هر دختری بعد ازدواج فرش دستبافت خود را به خانه شوهر می برد، تا از طریق دقت و حوصله ای که در آن به خرج داده، حوصله و وفاداری او نسبت به همسرش معلوم گردد.

در این باره رضا آقا بابا دستجردی می نویسد: منابع تاریخی موجود به دفعات از نقش مهم زنان نواحی مختلف کشور در مسائل اقتصادی یاد می کنند. پاتینجر که در زمان سلطنت فتحعلی شاه (۱۲۱۲-۱۲۵۰ هـ.ق) به ایران آمده بود گزارشی مبنی بر نقش سودمند زنان کرمان در تولید و تبادلات جاری آن زمان دارد و اعلام می دارد که صنایع شال بافی، نمبافی و تفنگ سازی این منطقه در سراسر آسیا شهرت دارد و یک سوم جمعیت سی هزار نفری کرمان، اعم از زن و مرد، به این صنایع اشتغال دارند.

همچنین زنان شهر قزوین در صنعت قلاب دوزی و روبند دوزی شهرت داشتند و زنان جلفا هر کدام دارای هنر و مشغول به صنعتی بودند. زنان اصفهان در گلچه دوزی، سکه دوزی و نقده دوزی مهارت داشتند. در عصر قاجار در جامعه اصولاً از زن انتظار می رفت که حداقل در یکی از صنایع دستی سررشته ای داشته باشد. صنایع دستی، در راس کارهای تولیدی که زنان به آن می پرداختند، قرار داشت. به گزارش اوژن اوبن در فاصله سال های ۱۹۰۷-۱۹۰۶ هزار کارگاه مخمل بافی در کاشان در پستوی خانه ها به تولید مشغول بودند و نیز آمده است که بیوه زنان و پیرزنان همدان با اتکا به قیطان بافی، لقمه نانی به دست می آوردند و امرار معاش می کردند. بیوه زنان اصفهانی هم برای امرار معاش اطفال خویش به ریسمان بافی می پرداختند. همچنین بافتن پارچه های الیجه و کرباس از نخ های پشمی و ابریشمی یا پنبه ای در میان زنان روستایی مرسوم بود و با استفاده از آن ها البسه مورد نیاز خانواده را تهیه می کردند.

با وجود مشتقات زیادی که در این کارها بر زنان وارد می آمد سود چندانی نصیبشان نمی شد، چه بسا که فرش های بافته شده

در روستاها سهم ارباب ده می شد و یا اینکه اگر زنان حق فروش داشتند ترجیح می دادند به علت دوری از بازارهای مصرف و ازدحام تجار و واسطه ها و همچنین مسئولیت خانه داری، قالی های تولیدی خود را به قیمت ارزان به آنان بفروشد. گاه تمام مردان یک روستا برای انجام وظایف لشگری به کار گرفته می شدند. از این رو همه رنج های تولید محصولات کشاورزی بر عهده زنان می افتاد و به این ترتیب، کارایی یک زن روستایی بیش از پیش به اثبات می رسید. زنان روستایی عصر قاجار در مراحل بعدی تولید محصولات کشاورزی نیز، سهم اساسی داشتند. محصولات کشاورزی پس از برداشت، باید مراحل دیگری را طی می کردند تا به مواد قابل مصرف مبدل شوند، از جمله خرمن کردن گندم و تبدیل آن به آرد، که در این موارد هم زنان، با وسایل ابتدایی چون آسیاب دستی، نقش عمده ای ایفا می کردند. مرحله نهایی کار، یعنی عرضه و فروش محصولات نیز به عهده زنان بود. در مسافرت های طویل المدت آن روزگار، مسافران مایحتاج خود را تا حد زیادی از تولید کنندگان روستایی و ایلیاتی، به خصوص زنان می خریدند. زنان ایلیاتی و روستایی قاجار به دامداری نیز می پرداختند. دوشیدن شیر دام ها و به دست آوردن فرآورده های آن از جمله کره، پنیر، ماست و روغن از جمله وظایف مهم زنان در روستاها و ایلات بود.

منابع:

- ۱- پاتینجر، هنری، مسافرت سند و بلوچستان، اوضاع جغرافیائی و تاریخی، ترجمه شاپور گودرزی، تهران: دهخدا، ۱۳۴۸.
- ۲- بهلر، سفرنامه بهلر (جغرافیای رشت و مازندران)، ترجمه علی اکبر خداپرست، تهران: توس، ۱۳۵۶.
- ۳- اوین، اوژن، ایران امروز (۱۹۰۷ - ۱۹۰۶): سفرنامه و خاطرات اوژن اوین سفیر فرانسه در ایران در آستانه جنبش مشروطیت، ترجمه علی اصغر سعیدی، تهران: علم، ۱۳۹۱.
- ۴- فلاندن، سفرنامه اوژن فلاندن به ایران در سالهای ۱۸۴۰ - ۱۸۴۱، ترجمه حسین نورصادقی، تهران: بی نا، ۱۳۲۴.
- ۵- دلریش، بشری، زن در دوره قاجار، تهران: حوزه هنری، ۱۳۷۵.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۳۱۶۱۶/های-فعالیت-تولیدی-زنان-روستایی-قاجار>